

"מציאות מדומה" – על כוח הדמיון שבתוכנו

הרב אוריאל פישר

אוכלוסיית היעד: כיתות ז'–י"ב | מספר המשתתפים המומלץ: ללא הגבלה | זמן: שני שיעורים רצופים
ציוד נדרש: מחשב, מקרן, מסך ורמקולים; דף מקורות, לוח שיתופי או דפים (לשלב שלישי).

רציונל

מה גורם לנו לרצות לשכלל את העולם, להמציא המצאות, לחבר סיפורים ושירים?
מה גורם לנו לרצות להיות "מלך הכיתה", להתחתן עם הגבר המושלם, להתעשר, לחיות חיים ורודים...
כל החלומות הללו ועוד... הם פרי דמיונו.
ביחידה זו נעסוק בכוח המדמה. נבין למה הכוח המדמה נחוץ כל כך לחיינו, נעמוד על שורשיו הטובים אך גם על הסכנות העלולות לנבוע ממנו.

מטרות

1. הבנת חשיבותו של הכוח המדמה;
2. הבנת הסכנות הטמונות בדמיון מופרז ופיתוח ערנות ומודעות לקיומו;
3. הקניית כלים להתמודדות עם הפחד.

מהלך ההפעלה

שלב ראשון

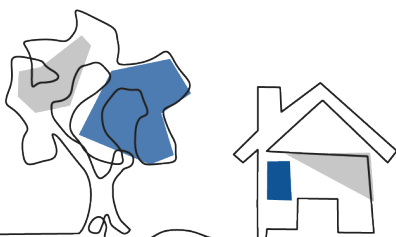
תחילה נעסוק בפרי תוצרת "הדמיון החיובי". נשאל את התלמידים אילו המצאות ישראליות הם מכירים. התלמידים יזכירו המצאות ששמעו עליהן. אם השיעור מתקיים באמצעות 'זום', אפשר לכתוב את התשובות על הלוח או בתיבת השיח (צ'ט [chat]). אפשר להעשיר את התשובות בעזרת צפייה בסרטון: "המצאות ישראליות", המציג המצאות אחדות של מומציאים ישראלים (את הסרטון אפשר למצוא במרשתת).

לאחר שהכרנו מגוון המצאות, ננסה להתחקות על מקורן, בעזרת הצגת שאלה:

← מניין באות ההמצאות לראשו של הממציא?

יש להניח שהתלמידים יציעו כמה תשובות. חשוב לנתב אותם להבנה שזיהוי החוסר במציאות – עומד בבסיס ההמצאה: ההמצאה באה למלא את החוסר או לעזור לתפקוד מיטבי למרות החוסר.

סיכום השלב: יש חוסר במציאות – ואז מגיע הדמיון ומחבר פרטים המוכרים מהעבר ויוצר מהם דבר חדש – המסוגל למלא את החסר ולהשלימו. לפעמים אין מדובר במילוי חוסר של ממש (היעדר מוחלט) אלא בשכלול ושיפור של מהויות קיימות, ולפעמים במציאת רעיון שיישע 'להסתדר' בעולם למרות החוסר שהתגלה.

שלב שני

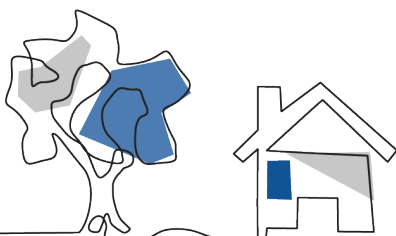
- בשלב זה נתנסה בדמיון. לצורך ההתנסות אפשר להסתייע באפשרות אחת מהמוצעות כאן:
- הרכבת פאזלים גדולים – פעילות ההרכבה מחדדת את ההבנה שהשלמת הפאזל – השלמת המציאות – נעשית בעזרת הדמיון (מציאת קווי רוחב ואורך דומים, חיבורים של צבעים ודמויות).
 - משחק אסוציאציות – במשחק זה נבקש מכמה תלמידים לעמוד. נאמר בקול מילים שונות, ואחרי כל מילה התלמידים "יזרקו לחלל" את המחשבה הראשונה שחלפה בראשם כששמעו אותה. מה שהם יאמרו הוא פרי דמיונם: המחשבה העולה לראש היא תוצאה של פעילות הדמיון (ניתן להרחיב כאן ולדבר על סטראוטיפים הנטבעים בתת-מודע שלנו בהשפעת דעת הקהל מבלי שבדקנו אותם בדיקה אמיתית)
 - דמיון מודרך - נבקש מהתלמידים לעצום את העיניים ולדמיין חפץ שהיו רוצים או מקום, או חווייה שהיו רוצים לשוב אליהם. בתרגיל זה התלמידים יחוו את כוחו של הדמיון.
- סיכום השלב: בשלב זה חשוב שהתלמידים יבינו שבאמצעות הדמיון אנו משכללים את מה שכבר קיים בתוכנו. דבר שלא ראינו מעולם (צבע שלא קיים, דמות מלאך אלוקים, חיים בלי זמן או מקום) – נתקשה מאוד לדמיין. ייתכן שנדמיין אותו, אבל התמונה תישאר בדמיונו בלבד.

שלב שלישי

- שלב זה ייוחד לבירור היתרונות והחסרונות של הדמיון. נשרטט על הלוח טבלה ובה שתי עמודות. בראש העמודה האחת ייכתב "יתרונות", ובראש האחרת – "חסרונות". התלמידים ימלאו את הטבלה במחברת. אם השיעור מתקיים באמצעות 'זום', אפשר להיעזר בלוח שיתופי של היישומון פאדלט (Padlet); הטבלה תוכן מראש והמשתתפים יקבלו קישור אליה שיאפשר להם למלאה ע"פ דעתם והבנתם.
- סיכום השלב: יתרונות (כאמור) - חלומות, המצאות, יצירות אומנות ועוד; חסרונות - פחדים, סטריאוטיפים, הזיות, חוסר הבנת המציאות = מציאות מדומה.

שלב רביעי

- שלב זה ייוחד לדיון באמצעי המדיה שאנו עושים בהם שימוש ושואבים מהם מידע ועוד, מתוך רצון להבין מניין נובע הדמיון. התלמידים יצינו מהם האתרים שבהם הם גולשים בדרך כלל, תמונות שאותן הם רואים בעודם צופים במשחק או בתוכניות, פרסומות וסרטים. נסביר שמראות שאדם רואה משפיעים עליו. הם עשויים לחזור ולעלות בדמיונו, לעורר את רגשותיו ולהעסיק את מחשבותיו.

שלב חמישי

בשלב זה ננסה לעמוד על ההשפעות השליליות של הדמיון. להמחשה נוכל להיעזר באחד משני הסרטונים המוצעים להלן (תוכלו למצוא אותם במרשתת). שני הסרטונים מציגים השפעה שלילית של הדמיון, במיוחד במקרים שבהם הוא מופרז:

▪ דמיון מופרז מביא לפחד

הסרטון "דמיון ופחד" שממחיש עד כמה אנחנו "חיים בסרט" ...

קטע מהסרט "מלך האריות" – הקטע שבו סקאר מפחיד את סימבה, וסימבה מחליט לברוח...

לכיתות הגבוהות – נציע גם לימוד עיוני (מקורות – להלן). מן הקטעים עולה השפעה שלילית נוספת של הדמיון:

▪ דמיון מופרז עלול לגרום להתנהגות קיצונית ומזיקה

מומלץ ללמוד יחד את סוגיית "סנדל המסומר" ממוסכת שבת ו ע"א:

רבי אילעאי ב"ר אליעזר אומר, במערה היו יושבים ושמעו קול מעל גבי המערה, כסבורין היו שבאו עליהם אויבים, דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם אויבים.

ואת דברי הרב קוק, בעין אי"ה שבת – סנדל המסומר.

שלב שישי

שלב זה ייוחד לרכישת כיוונים לשימוש נכון בכוח הדמיון.

א. ההבנה שהכול בראש – ובשליטתנו: נצפה בסרט "הקול בראש" (תוכלו למצוא אותו במרשתת).

ב. חשיבה ביקורתית: כאמור, עלינו לחנך את התלמידים להבחין בין עולם הדמיון למציאות ולדעת להפריד ביניהם.

סיכום

הכוח המדמה הוא כוח היצירה שבאדם. ללא הדמיון העולם לא היה מתפתח ומתעשר; ועם זאת, ככל כוח אחר גם לכוח הדמיון יש צדדים שליליים. ניסינו לחשוף את התלמידים לעוצמה האדירה של כוח הדמיון בשני היבטים, והסברנו כי יש להישמר ממראות העלולים לפגוע בנפש שלנו, ולאחר חשיפת הכוח והבנת עוצמתו ניסינו להעניק כמה כלים שיעזרו לנו להשתמש בו בתבונה ובמידה הראויה.

סדנה זו יכולה לעמוד בפני עצמה, אך יכולה גם לשמש פתיחה ללימוד נושאים נוספים ובהם:

א. חוסן בעת משבר;

ב. זוגיות מדומה – זוגיות "מהסרטים" (בניגוד לזוגיות במציאות בכלל ועל פי תפיסת התורה בפרט);

ג. הרהורי עבירה;

ד. פחד מקבלת החלטות;

ה. כוחו של הפיתוי.

